

สรุป

อุตสาหกรรมใบยาสูบไทย โดยเฉพาะพันธุ์เวอร์จิเนีย จัดเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่รัฐเป็นจำนวนมาก ทั้งในแง่ของรายได้จากภาษีอากรต่าง ๆ และรายได้จากการขายบุหรี่ของโรงงานยาสูบในด้านแรงงานก่อให้เกิดการจ้างงานขึ้นในประเทศ โดยเฉพาะภาคเหนือ หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว เป็นเวลาที่เกษตรกรว่างงาน การนำแรงงานมาใช้เพื่อการผลิตจึงก่อให้เกิดประโยชน์คือลดการว่างงาน และก่อให้เกิดรายได้มากขึ้น ด้านการค้าต่างประเทศ นับเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่รัฐปีละเป็นจำนวนมาก เนื่องจากใบยาสูบไทยมีมีโคตินีนต่ำ เป็นที่ต้องการของต่างประเทศ สถิติการส่งใบยาสูบของต่างประเทศจึงเพิ่มขึ้นทุกปี และยังเป็นอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าโดยโรงงานยาสูบได้พยายามลดการส่งใบยาต่างประเทศหันมาใช้ใบยาไทยมากขึ้น นอกจากนี้อุตสาหกรรมใบยาสูบยังเป็นอุตสาหกรรมที่ตอบสนองความต้องการบริโภคบุหรี่ในประเทศ

จากการศึกษาลักษณะโครงสร้างของอุตสาหกรรมใบยาสูบไทยพันธุ์เวอร์จิเนีย พบว่า

๑. เป็นอุตสาหกรรมที่มีลักษณะการรวมตัวในแนวดิ่ง (Vertical Integration)

เฉพาะกรณีของบริษัทส่งออกเท่านั้น โดยบริษัทส่งออกทำ Backward Integration ด้วยการบ่มใบยาเอง มีโรงบ่มและสถานีบ่มของตนเอง เพื่อการประหยัดค่าใช้จ่ายของวัตถุดิบและสามารถควบคุมปริมาณวัตถุดิบเองได้ ส่วนคู่ซื้อขายอื่น ๆ คือ ผู้บ่มกับชาวไร่ใบยาสด โรงงานยาสูบกับผู้บ่ม แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเหนียวแน่น แต่ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวมิใช่ลักษณะ Vertical Integration ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นแบบพึ่งพาอาศัยกัน โดยผู้ซื้อมักจ่ายเงินล่วงหน้า รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิควิชาการนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากระเบียบข้อบังคับของกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการประกอบอุตสาหกรรมยาสูบในทุกขั้นตอนการผลิต การซื้อขาย และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการมีผลประโยชน์ร่วมกัน

๒. ผลการคำนวณการกระจุกตัวในระดับการส่งออก พบว่า อุตสาหกรรมใบยาสูบไทยพันธุ์เวอร์จิเนียมีลักษณะของการแข่งขัน กล่าวคือ จากการคำนวณ Concentration ด้วยวิธี CCI ปรากฏว่า ค่าการกระจุกตัวโดยเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๔๓ (ปี ๒๕๑๒ = ๐.๔๓, ปี ๒๕๑๔ = ๐.๓๘, ปี ๒๕๒๑ = ๐.๔๔) และด้วยวิธี Entropy ได้ค่า Relative Entropy เท่ากับ ๐.๘๗, ๐.๘๒ และ ๐.๘๒ ฝปี ๒๕๑๒, ๒๕๑๔ และปี ๒๕๒๑ ตามลำดับ) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อุตสาหกรรมใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียมีลักษณะของการแข่งขันกันมาก ทั้งนี้โดยอยู่ภายใต้สมมุติฐานที่ว่า บริษัทส่งออกประกอบธุรกิจการส่งออกอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Independently) อย่างไรก็ตาม จากการทราบข้อเท็จจริงภายหลังพบว่า บริษัทส่งออกมิได้ประกอบธุรกิจการส่งออกอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Dependently) บริษัทส่งออกบางบริษัทมีความสัมพันธ์กัน เช่น ในฐานะบริษัทแม่กับบริษัทในเครือ ซึ่งผู้เขียนมิได้ทำการคำนวณค่า Concentration ภายใต้สมมุติฐานใหม่นี้ ด้วยข้อจำกัดทางด้านข้อมูล ซึ่งถ้าหากมีการคำนวณค่า Concentration ภายใต้สมมุติฐานใหม่นี้ ค่า Concentration คงจะสูงขึ้น สะท้อนถึงการกระจุกตัวที่เพิ่มขึ้น

๓. เป็นอุตสาหกรรมที่มีลักษณะโครงสร้างการลงทุน (Joint Venture) โดยอาศัยผลการคำนวณอัตราการถือหุ้น และเงินทุนจดทะเบียนของบริษัทที่ส่งออกใบยาสูบที่สำคัญ ๑๐ บริษัท พบว่า ในจำนวนเงินทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น ๕๔ ล้านบาท เป็นเงินทุนของคนไทย ๓๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๘ เป็นเงินทุนจดทะเบียนของชาวต่างประเทศ ๒๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นเงินทุนของอเมริกา ร้อยละ ๑๙.๔ ญี่ปุ่นร้อยละ ๘.๗ และเยอรมันร้อยละ ๔.๕ ซึ่งถ้าหากใช้หลักการพิจารณาโดยทั่วไปที่กำหนดว่าธุรกิจร่วมทุนใดที่ต่างชาติถือหุ้นเกินกว่า ๒๕% ขึ้นไป แสดงว่าต่างชาติมีบทบาทควบคุมธุรกิจนั้นแล้ว อุตสาหกรรมใบยาสูบไทยพันธุ์เวอร์จิเนีย เป็นอุตสาหกรรมหนึ่ง ที่ถูกชาวต่างชาติควบคุมโดยตรง

ลักษณะการลงทุนโดยตรงของต่างประเทศในการเข้าร่วมทุนในอุตสาหกรรมใบยาสูบนี้ เรียกได้ว่าเป็นลักษณะของการจัดการข้ามชาติ ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาร่วมทุนในประเทศไทยในอุตสาหกรรมนี้ เป็นบริษัทข้ามชาติที่มีบทบาทสำคัญในการซื้อใบยาสูบในตลาดโลก โดยจะเห็นว่าในบรรดาบริษัทยาสูบข้ามชาติ ๖ บริษัท คือ Universal Leaf, Transcontinental Leaf Tobacco Company, Dibrile Brothers, Export Leaf Tobacco Co.,

Kulenkampff และ A.C. Monk and Co. ซึ่งมีบทบาทผูกขาดในการค้าใบยาสูบของโลก กล่าวคือ ประมาณ ๘๕-๙๐% ของใบยาสูบที่เข้าสู่การค้าระหว่างประเทศถูกควบคุมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกลุ่มบริษัทผู้ซื้อใบยาสูบข้ามชาติทั้ง ๖ บริษัทนี้ กรณีประเทศไทยมีบริษัทยาสูบข้ามชาติดังกล่าวถึง ๓ บริษัท ที่เข้ามาแทรกแซงในอุตสาหกรรมใบยาสูบ คือ Universal Leaf, Kullenkampff และ Transcontional บริษัททั้งสามบริษัทตัวแทนผู้ผลิตบุหรี่ ที่เข้ามากว้านซื้อใบยาไทย จึงอาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาร่วมทุนและซื้อใบยาจากประเทศไทย เป็นลักษณะการขยายตัวของบริษัทในแนวดิ่ง (Vertical Expansion) เพื่อพยายามควบคุมแหล่งวัตถุดิบ บริษัทยาสูบข้ามชาติเหล่านี้ โดยส่วนใหญ่คิดต่อซื้อใบยาไทยโดยเฉพาะกับบริษัทส่งออกขนาดใหญ่ของไทย ทั้งนี้เนื่องจากการมีผลประโยชน์ร่วมกัน เพราะบริษัทยาสูบข้ามชาติจะได้ปริมาณใบยานี้มาก และคุณภาพเป็นที่พอใจด้วยการติดต่อซื้อขายกันมานาน ทางค้ำบริษัทส่งออกไทย มักได้รับเงินค่าใบยาล่วงหน้า สามารถนำเงินจำนวนนี้เป็นค่าใบยาและค่าจ้างสำหรับชาวไร่ในกรณีที่บริษัทบ่มใบยาเองด้วย

พิจารณาอีกด้านหนึ่ง บริษัทส่งออกส่วนใหญ่ของไทย เป็นบริษัทเครือญาติซึ่งมีตระกูลเพียง ๒-๓ ตระกูล ควบคุมในแต่ละบริษัท และบริษัทดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบริษัทตัวแทนผู้ผลิตบุหรี่ต่างประเทศ เช่น กลุ่มเทเวศร์ /STEC/Trans-Continental Leaf. Co., กลุ่มไทย-แอม/Universal Leaf เป็นต้น ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมใบยาสูบไทยพันธุ์เวอร์จิเนียเป็นอุตสาหกรรมที่ถูกควบคุมโดยบริษัทยาสูบข้ามชาติ โดยอาศัยความร่วมมือของบริษัทส่งออกรายใหญ่ของไทย โดยการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้น จากลักษณะโครงสร้างอุตสาหกรรมใบยาสูบไทยพันธุ์เวอร์จิเนีย ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเป็นคู่ ๆ การมี Backward Integration โดยบริษัทส่งออก และการที่มีชาวต่างชาติมาร่วมทุน แม้จะพิจารณาเฉพาะผลทางเศรษฐกิจก็เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะเกี่ยวข้องกับผลทางตรงและทางอ้อม ผลในระยะสั้นและในระยะยาว โดยเฉพาะในกรณีที่ทำข้อมูลศึกษาได้ยาก อย่างไรก็ตาม พอจะสรุปผลทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ดังนี้คือ

ผลทางด้าน Micro จากลักษณะความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ผู้ซื้อจะมีหลักประกันทางด้านปัจจัยการผลิต ส่วนผู้ขายก็ได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน

ตลอดจน เทคนิควิชาการ ส่วนผลดีและผลเสียที่แท้จริงย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะความสัมพันธ์ของผู้ซื้อขาย เช่น ผู้บ่มที่มีโควตากับโรงงานยาสูบ จะมีตลาดที่แน่นอนในการงานผลผลิตของตนส่วนหนึ่ง แต่ราคาผลผลิตคือใบยาแห้งที่โรงงานยาสูบรับซื้อ อาจจะต่ำกว่าราคาที่บริษัทส่งออกรับซื้อจากผู้บ่มในเครือของตนซึ่งไม่มีโควตากับโรงงานยาสูบ ในระดับคุณภาพเดียวกัน

ผลทางด้าน Macro อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้คือ

ในด้านโครงสร้างตลาด เชื่อว่าอุตสาหกรรมนี้จะยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้าง กล่าวคือ เป็นอุตสาหกรรมของผู้ผลิตรายเดิม เนื่องมาจากอุปสรรคของผู้เข้าแข่งขันรายใหม่ จากทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับยาสูบ ลักษณะตลาดที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นจากผู้ซื้อและผู้ขายทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเพาะปลูกจนกระทั่งถึงการส่งออก รวมทั้งความได้เปรียบทางด้านขนาดและความได้เปรียบทางด้านการเงินของบริษัทส่งออกไทย ที่ดำรงอยู่ในระบบตลาดอุตสาหกรรมนี้

ในด้านการโอนเทคโนโลยี คนไทยคงจะได้รับเพียงเทคโนโลยีระดับกลางเท่านั้น คือการเพาะปลูก และการบ่ม เพื่อผลิตใบยาแห้งให้มีคุณภาพดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพราะขั้นตอนการผลิตขั้นสูง เช่น การอบ และการจัด grade blend (redry และ regrading) กระทำในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เพราะต้องใช้ความชำนาญและเงินทุนที่สูง

ในด้านการกระจายรายได้ แม้ว่าอุตสาหกรรมนี้จะก่อให้เกิดการจ้างงานมากขึ้นทำให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้น โดยเฉพาะหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าว แต่จากลักษณะโครงสร้างอุตสาหกรรมที่มีกลุ่มบริษัทส่งออก เครื่องมือเพียงไม่กี่กลุ่มได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมนี้ ย่อมไม่เป็นผลดีในแง่การกระจายรายได้ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาว่าภาคเหนือประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจนอยู่ ความแตกต่างทางรายได้ย่อมจะเกิดขึ้น จากลักษณะอุตสาหกรรมนี้ อีกประการหนึ่ง การที่ผู้เข้าแข่งขันรายใหม่ไม่สามารถเข้าสู่อุตสาหกรรมนี้ได้เนื่องจากอุปสรรคต่าง ๆ ย่อมทำให้โอกาสที่จะมีการแข่งขัน และผลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการกระจายรายได้เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง

ข้อเสนอแนะทางการศึกษา

เนื่องจากวิทยานิพนธ์นี้มีขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะโครงสร้างของอุตสาหกรรม จึงอาจขาดการศึกษาถึงรายละเอียดอีกหลายประเด็นประกอบกันเท่าที่ศึกษายังขาดความสมบูรณ์ในบางประเด็น และอีกประการหนึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมนี้ยังนับว่ามีผู้น้อยมาก ในการศึกษาริวิจัยครั้งต่อไป อาจกระทำดังนี้คือ

๑. การวัดค่า Concentration ในช่วงส่งออกของอุตสาหกรรมใบยาสูบไทยพันธุ์เวอร์จิเนีย โดยตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่า บริษัทส่งออกมิได้ประกอบธุรกิจการส่งออกอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Dependently)
๒. การวัดระดับของการรวมตัวในแนวตั้ง (The Degree of Vertical Integration) ซึ่งมีเครื่องมือการวัดดังนี้คือ
 - ก. อัตราส่วนของมูลค่าเพิ่มต่อยอดขาย (The Ratio of Value Added to Sales)
 - ข. อัตราส่วนของสินค้าคงคลังต่อยอดขาย (The Ratio of Inventories to Sales) ซึ่งจะช่วยให้การวัด Vertical Integration มีความสมบูรณ์และชัดเจนมากกว่าการศึกษาของผู้เขียน
 - ค. เนื่องจากอุตสาหกรรมนี้มีลักษณะที่ต่างชาติเข้ามาร่วมลงทุน ซึ่งสมมุติฐานอย่างหนึ่งของการเข้ามาลงทุนของต่างชาติก็คือการไหลเข้าของเงินตราต่างประเทศ ผู้ทำการศึกษาริวิจัยต่อไป อาจทำการศึกษาถึงลักษณะการใช้ทุนของบริษัทต่างชาติ หรือบริษัทที่ต่างชาติเข้าร่วมลงทุน ซึ่งมักปรากฏอยู่เสมอว่า บริษัทต่างชาติมักใช้เงินลงทุนจากสถาบันการเงินของประเทศที่ไปลงทุนนั่นเอง โดยอาศัยความได้เปรียบจากขนาดและความมั่นคงของกิจการในการแสวงหาเงินทุน ซึ่งกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นผลเสียแก่ประเทศผู้รับการลงทุน เพราะนอกจากการลงทุนของต่างชาติจะมีใช้การนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาแล้ว ยังก่อให้เกิดการไหลออกของเงินทุนในประเทศ เช่น การนำผลกำไรกลับคืนสู่ประเทศของผู้มาลงทุนเอง